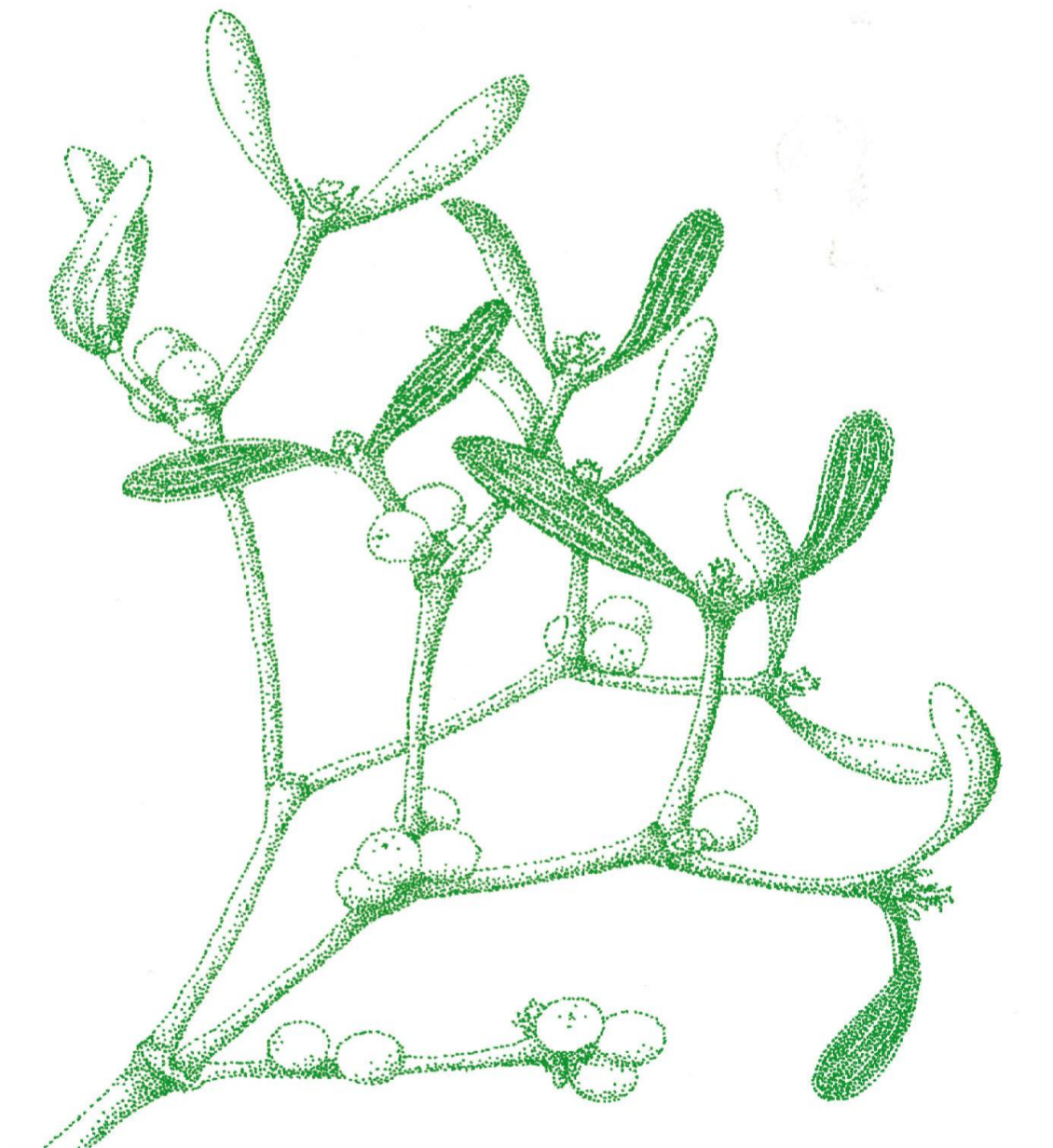

de Haamsjeut

IVN Meerssen

Winter 2025

de Haamsjeut

Herfstnummer 2025

4de jaargang, nr. 4

Redactie de Haamsjeut

André Ament, Leo Bielders, Pascale Satijn

Inhoudsopgave

Van de Bestuurstafel, Marianne van den Berg	1
Herfstexcursie, Wil Lemmens en Riekje Notten	6
Help Jan de Veen vogels helpen, Arjan Berben	13
Het bijzondere van spinazie, Jan van Dingenen	17
Verhalen van vroeger, Paul Notten	19
Waterval steeds mooier, Els en Wim Derks	22
Waar komen wij vandaan? André Ament	26
Vlindertuin, Noël Jaminon	33
Vogels voeren in de winter, Els Derks-van der Wiel	35
Landschapsgidsenopleiding 2026	37
Activiteiten, Wim Derks	39

de Haamsjeut van IVN Meerssen

verschijnt 4 keer per jaar. Kopij voor het verenigingsblad kan worden
aangeleverd via: andreament47@gmail.com T 06 44189017

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel.

Van de Bestuurstafel

Marianne van den Berg

Beste lezer,

Zoals we in de vorige Haamsjeut al hebben meegedeeld houden we in december geen gezamenlijke IVN kerstviering. Wel nodigen we iedereen uit voor onze Nieuwjaarsbijeenkomst op zondag 4 januari 2026 vanaf 14.00u in de Stip, Pastoor Dominicus Hexstraat 10 in Meerssen. Eén uur eerder, dus rond 13.00 uur start vanaf de Stip onze Nieuwjaarswandeling. Vooraf aanmelden is niet nodig; je kunt altijd meelopen! Terug in de Stip kun je genieten van een gezellig samenzijn, met een glaasje glühwein en een wafel. Daarbij kunnen de coördinatoren iets over hun werkgroep laten zien en vertellen. We hopen zowel leden als nog-niet-leden te inspireren om zich met ons in te zetten voor de natuur. Je hoeft echt geen jarenlang IVN lid te zijn om mee te doen. Dat kan ook incidenteel, voor een kortlopend project.

Toen ik zo'n 4 jaar geleden bij het oude IVN Meerssen kwam en tot voorzitter werd gekozen wist ik vrijwel niets van IVN, planten, bomen of dieren. IVN Meerssen zou

bijna opgeheven worden en dat vond ik heel jammer. Gelijk met mij zijn er meer bestuursleden benoemd die wel kennis van natuurzaken hadden en mij veel hebben geleerd op dit gebied. Het toenmalige bestuur is vol enthousiasme gestart om bepaalde activiteiten weer op te pakken. Denk aan het organiseren van lezingen, excursies en wandelingen. Ik herinner

me nog de wandeling onder leiding van Gilbert Petit over zijn boomgaarden met aangrenzende terreinen in de buurt van het vliegveld. Ik loop niet zo best en een zeer grote afstap over modderig terrein boezemde mij angst in. Diegene, die mij toen geholpen heeft, is later onze secretaris geworden. Wat persoonlijk contact allemaal kan doen! In 2022 hebben zowel de besturen van IVN Meerssen als IVN Ulestraten zich intensief bezig gehouden met de opdracht om met elkaar één IVN afdeling te vormen; een voornemen uit 2021. Vanaf begin 2023 zijn wij samen

verder gegaan, als IVN Meerssen. Ik had zelf liever een andere naam gezien, maar er was een groot voordeel aan deze naam: we hoefden niet eerst naar de notaris. Natuurlijk gaf de samenvoeging van twee, toch wel verschillende, culturen af en toe frictie maar langzamerhand

groeiden de mensen naar elkaar toe tot één relatief grote afdeling hier in Zuid Limburg, met meer dan 240 mensen. In 2023 was het aantal nieuwe leden 21; in 2024 was dat 12 en dit jaar, tot nu toe 9. Nieuwe leden zijn onder meer geworven door een zeer waardevol nieuw project, de natuur(wandel)cursus. Deze cursus is vooral bedoeld voor nieuwe geïnteresseerde mensen, die hun nabije omgeving beter willen leren kennen. Deze wandelingen die onder leiding van onze IVN natuurgidsen hebben plaatsgevonden in het voorjaar van 2023, 2024 en 2025, trokken ook jongere deelnemers en waren zeer succesvol. Ook voor andere nieuwe kortlopende activiteiten zoals het zoeken naar geneeskrachtige kruiden, het wildplukken (voedsel zoeken in de wilde natuur) of 'vergeten' groenten was veel belangstelling. Op bepaalde avonden konden we in het duister de vuurvliegjes bewonderen. Op andere avonden waren er wilde

dassen excursies. Prachtig om die wilde dassen zo in de velden van Waterval te kunnen zien. Een goede verrekijker is hierbij wel handig. De afgelopen jaren is het aantal gidsen in Meerssen gegroeid. De opleiding tot natuurgids is intensief en vraagt veel tijd en energie. Daardoor waren er helaas ook uitvallers. In januari start de opleiding tot IVN landschapsgids, anders van opzet en ook korter in tijd. Iets voor jou? Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar. (Zie pagina 37)

De meeste van onze leden zijn al wat ouder. Kijk bijvoorbeeld naar de gemiddelde leeftijd van onze bestuursleden. Rond de zeventig. Op zich kan dat geen kwaad en mensen hebben, na hun arbeidzame leven, meer tijd om zich bezig te

houden met meer idealistische doelstellingen. Toch streven wij, ook als bestuur, naar verjonging. De afgelopen jaren zijn er al een paar jongere mensen in het bestuur gestapt. Ik hoop, dat er binnen afzienbare tijd meer zullen volgen. Op die manier kun je ook op een andere, frisse manier tegen de gang van zaken aankijken. En het IVN Meerssen toekomstbestendig maken!

Wij doen daarom ook zeer ons best om bij jeugdigen belangstelling voor onze natuur op te wekken. Op verschillende basisscholen in Meerssen zijn voedselbosjes geplant, samen met de beroepsorganisatie van IVN. En we houden ons ook bezig, samen met docenten van de scholen en beroepskrachten van IVN, om de buitenruimten van zowel de basisscholen als de middelbare school Stella Maris te vergroenen. Bij Stella Maris hebben de leerlingen de leiding; wij doen mee als experts, die ze kunnen raadplegen. We zijn benieuwd wat daar uit gaat komen, maar we hebben er alle vertrouwen in dat hun speelplaatsen iets prachtigs gaan opleveren.

In het verleden zijn er in Limburg veel IVN afdelingen ontstaan, meer dan in de rest van het land. Enkele afdelingen samen vormen een regio. Onze afdeling zit samen met de afdelingen uit Eys, Vijlen-Vaals, Heuvelland, Valkenburg, Cadier en Keer en Maastricht in de regio Maas en Mergelland. Binnen deze regio, maar ook met andere regio's, proberen we meer samen te werken. Uitdagingen, die wij in Meerssen tegenkomen, zien we ook elders op de een of andere manier terug. Vergrijzing is een hot item. Je slechts voor korte tijd willen/kunnen binden aan een bepaalde activiteit van een vereniging is er ook één. Dat vraagt een andere manier

van werken dan voor een vereniging waar leden jarenlang lid van blijven. En wij, als IVN Meerssen, willen er voor beide groepen zijn. Alle regio's van

Limburg zitten, samen met mensen van de IVN beroepsorganisatie, in het district Limburg. Met elkaar proberen we deze en andere uitdagingen op een goeie manier aan te pakken. En ons aller visitekaartje, namelijk de gidsenopleiding, goed uit te (laten) voeren.

Als IVN afdeling staan wij voor natuur en natuureducatie. Het staat zelfs in onze naam. En wij zijn niet de enige club hier in Limburg, die het bewust omgaan met onze natuur hoog in het vaandel heeft staan. Denk bijvoorbeeld aan het Limburgs Landschap, aan de Natuur en Milieufederatie Limburg of aan de Vogelbescherming. Met hen werken we samen onder andere in de Groene Bondgenoten en bij Natuurkracht. Ook op lokaal niveau streven we ernaar onze IVN neus in de goede richting uit

te steken, bijvoorbeeld bij het Groen Platform van de gemeente Meerssen, bij stichting Duurzaam Meerssen, bij Butterflyhouse en bij kwekerij Marnis in Bunde. We zijn Marnis dankbaar voor de ondersteuning die we daar krijgen o.a. om de kroedwusj te bundelen en om spullen op te bergen. Die spullen zijn nodig voor het onderhoud van onze vlindertuin; terecht de parel van IVN Meerssen. Er is door mensen van de werkgroep landschapsonderhoud en mensen van de werkgroep vlindertuin heel veel werk verzet om de vele pollen witbol te verwijderen. Delen van de grond zijn nu ingezaaid om in het voorjaar en de zomer veel (waard)planten op te leveren. Werk voor de werkgroep planten! En nu maar hopen dat vele vlinders onze vlindertuin komen bezoeken.

Beste mensen, aan elk begin komt ook een einde. De afgelopen 4 jaar heb ik mij als jullie voorzitter bijzonder ingezet om samen met het bestuur en vele anderen ons IVN Meerssen weer te laten bloeien. Het heeft me, zeker het laatste jaar, veel energie gekost want mijn lichaam

vertoont wat kuren. Daarom wil ik mijn functie eind februari 2026 graag overdragen aan iemand die deze eervolle taak wil overnemen. Ik weet nog niet aan wie.... Belangstellenden voor een bestuursfunctie en voor de functie als notulist kunnen zich aanmelden bij het secretariaat. Wim Derks en ik geven graag antwoord op vragen. Maar tot de Algemene Leden Vergadering hoop ik nog met volle kracht door te gaan als voorzitter IVN Meerssen.

Ik wens je, mede namens het bestuur, een goede kerst en een goeie rutsch. En graag tot ziens bij onze nieuwjaarsbijeenkomst van 4 januari 2026!

Herfstexcursie rondom Sint Geertruid

Wil Lemmens en Riekie Notten

Inleiding

Op zondag 12 oktober 2025 hebben we weer onze seizoensexcursie. Dit keer struinen we langs de randen van het dorp Sint Geertruid met zijn heuvels en dalen en natuurlijk het aangrenzende Savelsbos. De herfst is al drie weken onderweg en de kleuring van de bladeren begint nu aardig op gang te komen. De 13 deelnemers hebben er zin in. Ja, zelfs een echtpaar uit Groningen, beiden lid van IVN aldaar, vond het de moeite waard om eens een excursie in Limburg bij te wonen. De temperatuur is 13 graden, het is bijna windstil terwijl de lucht bewolkt is.

Herfst

Voor de start leggen we nog eens uit hoe de verkleuring van de bladeren plaatsvindt. Riekie laat bij een aantal bladeren zien hoe het verkleuringsproces verloopt. Hier een voorbeeld van alle kleuren van een blad.

De lezer willen we deze uitleg niet onthouden en de schrijver maakt hierbij dankbaar gebruik van AI. Waarom het wiel zelf uitvinden?

Toch altijd opletten of het allemaal waar is wat op je scherm verschijnt. De verkleuring komt doordat bomen stoppen met het aanmaken van bladgroen (chlorofyl) door minder zonlicht. Hierdoor worden andere pigmenten zichtbaar die zorgen voor de kleuren geel/oranje, geel en rood. Deze kleuren waren er altijd al, maar werden gemaskeerd door het overwegend groene chlorofyl. Uiteindelijk laat de boom het blad los door een kurklaagje te vormen bij de steel.

Na deze uitleg gaan we op pad en lopen via een landweg omhoog. Ons oog valt op prachtige, goed gemutste rood/oranje bloemen. Het is de Kardinaalsmuts die je vaak ziet in parken en siertuinen. De vrucht is een rozerode, vier- of vijfhoekige doosvrucht, die opensplijt waarbij de vlezige, oranje zaden tevoorschijn komen. De zaden worden door vogels gegeten, die de zaden na

vertering weer uitscheiden waardoor deze verspreid worden. Alle delen van de plant zijn voor mensen giftig. Het hout is erg bestendig tegen slijtage. Daarom werden dit hout vroeger gebruikt voor het maken van spoelen voor het spinnen van textiel. De Engelstalige naam 'spindle tree' is hiervan afgeleid.

Wat verderop zien we de Hopplant die zich omhoog werkt langs de struiken. Deze plant is natuurlijk bekend van het brouwen van bier en zorgt

voor de bitterheid. Belangrijk is om te weten dat de hobbellen alleen groeien aan de vrouwelijke planten. Je kunt van de hobbellen zelfs thee maken. Deze thee heeft een ontspannende en slaap bevorderende werking.

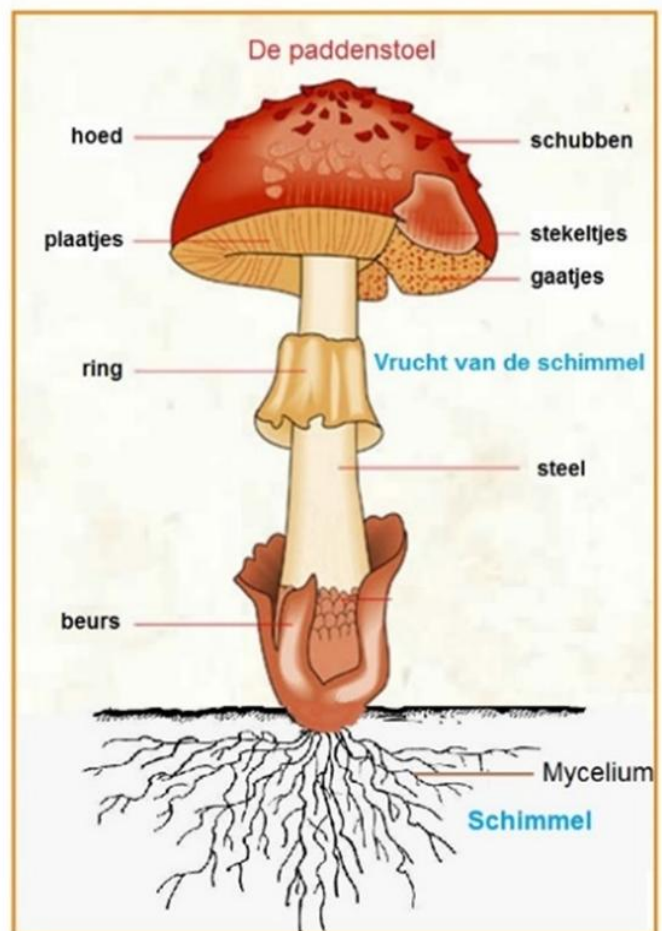
Snel daarna kijken we naar de vele zwarte bessen, die eigenlijk geen bessen zijn, maar kleine pruimpjes. Het is de Sleedoorn. De zogenaamde sleepruimen zijn zeer wrang en worden pas lekker als de vorst eroverheen geweest is. De vruchten worden verwerkt in

jam, vruchtenmoes, vruchtensap, likeur, vruchtenwijn en brandewijn, bijvoorbeeld slivovitsj. Sleedoornstruweel heeft een bijzondere natuurwaarde. Zo bieden de doornige takken een geschikte broedplaats voor zangvogels. Op bloeiende sleedoorn komen heel wat insectensoorten af, zoals honingbij, zweefvliegen en dagvlinders. Sleedoornpruimen zijn voedsel voor onder meer lijsters. Ook is deze struik aantrekkelijk voor vlinders zoals de sleedoorn-page, de gehakkelde aurelia, de kleine vos en dagpauwoog.

Nog een interessant weetje is dat de Grauwe Klauwier, een zangvogel, jaagt op insecten, muizen en hagedissen. Deze spietst zijn prooien aan deze scherpe doorns. Hij wordt daarom ook wel 'de slager van het veld' genoemd.

We lopen verder de weg omhoog en zien de eerste paddenstoelen. In eerdere herfstwandelingen hebben we de paddenstoelen uitgebreid behandeld, maar de nieuwkomers en de lezers willen we de korte samenvatting over de paddenstoelen niet onthouden. Bovendien is het dit weekend de eerste Nationale

Paddenstoelentelling. In het kort geven we aan waaruit een paddenstoel bestaat. Dit plaatje is de samenvatting van onze toelichting. Om te ontdekken om welke paddenstoel het gaat gebruiken we de intussen bekende App Obsidentify. Bovendien hebben we een spiegeltje en een loep om de paddenstoelen nader te bestuderen. We geven aan dat

we later vele soorten paddenstoelen zullen gaan zien, en dus het nu de tijd is om te oefenen in determineren.

Na deze oefensessie lopen we verder. Eenmaal boven aangekomen staan we op het plateau van Margraten. We kijken naar het Maasdal en zien in de mist de contouren van de Observant (niet de Sint Pietersberg!). Als we een kwartslag draaien kijken we uit op het Savelsbos dat zich ook nog ietwat in nevelen hult. De omliggende landerijen zijn

grotendeels ontdaan van gewassen zoals mais. Een van de deelnemers geeft aan dat de boeren verplicht zijn om na het oogsten van de mais groenbemesting toe te passen. Dit om stikstofuitspoeling te voorkomen en de bodemvruchtbaarheid te verbeteren. Zo zie je maar weer hoeveel kennis er in een groep zit! Ons pad is aan beide kanten begroeid met een gemengde haag. We laten de deelnemers een blaadje plukken en vragen welke plant/struik het is. Vele goede antwoorden worden gegeven zoals de Meidoorn, de Haagbeuk, de Hulst en de Struikroos. De Kornoelje en de Es ontbreken nog in dit rijtje.

We vervolgen het pad en slaan dan een uitdagend uitziend bospaadje in. Het lijkt wel of we wandelen in een mini-regenwoud met kronkelende

bomen en lianen (lees: klimop). Omdat we voorgelopen hebben weten we dat er veel paddenstoelen te zien zijn. Dus geven we de deelnemers de opdracht mee om de ogen goed de kost te geven. Het oefenen is goed geweest want iedereen maakt foto's via Obsidentify en/of gebruikt het spiegeltje of de loep. We geven aan dat er ook andere kenmerken zijn om te observeren. Dat zijn de geur en textuur, zoals een slijm laag of juist droge hoed, en de kleur van de sporenafdruk. De deelnemers zijn nu wat voorzichtiger geworden omdat ze weten dat de meeste paddenstoelen giftig zijn. Dus proeven is al helemaal niet aan de orde. We kijken goed rond en zien inderdaad vele paddenstoelen langs het bospad. Regelmatig horen we eureka vanwege de identificatie of omdat het gewoon een prachtige paddenstoel is. Dit bijzonder tafereeltje willen we graag met de lezer delen. Een mooi voorbeeld van de natuurwet: Gegeten of gegeten worden!

De resultaten van onze 'paddenstoelexpeditie' zullen we aan het einde van dit verhaal via een fotocollage laten zien. Aan het einde van het bospad steken we de weg over en komen terecht in het Savelbos. Via een lange trap klimmen we naar boven om vervolgens via een ander pad langzaam naar beneden te lopen. Ook hier treffen we vele paddenstoelen aan. Het wordt nu wel een echte paddenstoelenexcursie, maar de deelnemers vinden het prachtig. Eenmaal

beneden angekommen steken we de weg over en lopen terug naar ons vertrekpunt.

Zoals beloofd volgt hier een fotocollage van de gevonden paddenstoelen. Ze zijn het niet allemaal, maar de mooiste exemplaren willen we de lezer zeker niet onthouden. Of we de juiste determinatie hebben gedaan weten we niet. Wat lezen we hierover op de website van de paddenstoelvereniging ofwel de Nederlandse Mycologische Vereniging?

'Hoe vind ik een naam voor mijn paddenstoel? Paddenstoelen zijn vaak duidelijk gevormd, hebben opvallende kleuren of kleurpatronen en ook hun groeiplaats (aan hout, tussen mos, in loofbos of juist naaldbos, enz.) wekt vaak de indruk herkenbaar genoeg te zijn om te kunnen gebruiken bij het vinden van de naam van een soort. Niets is minder waar! Paddenstoelen zijn zo veelvormig en hun kleuren kunnen zo uiteenlopend zijn, dat er tussen alle soorten overlap bestaat, zo erg zelfs, dat een bekende en zeer ervaren amateurmycoloog eens zei dat er eigenlijk maar één soort paddenstoel bestaat, maar dan in een ontelbaar aantal varianten. Schijn bedriegt dus en de meeste mensen ervaren dan ook een toenemende onzekerheid, naarmate zij meer soorten paddenstoelen hebben gezien'

En dat geldt voor ons ook!

Geschubde inktzwam

Roodporiehoutzwam

Toch proberen we sommigen een naam te geven. Mochten paddenstoelexperts deze foto's zien, laat het ons weten of we het bij het juiste eind gehad hebben.

Langsteelfranjehoed

Peksteel

Deze foto's geven weer hoeveel paddenstoelen je kunt zien in de herfst. Maar ook in de winter kun je nog vele paddenstoelen bewonderen. Dus trek erop uit en geniet ook van zo'n paddenstoelensprookjesbos. Dit is dan het einde van deze herfstexcursie. De deelnemers en zeker onze gasten uit Groningen hebben genoten en waren vooral onder de indruk van de veelheid aan paddenstoelen.

Tot slot

Intussen probeert de zon langzaam door de wolken heen te schijnen. De temperatuur is al opgelopen tot 16 graden. Dus kunnen we buiten op het terras nagenieten onder het genot van koffie/thee en een overheerlijk stukje Limburgse vlaai.

Help Jan de Veen vogels helpen

Arjan Berben, Sr (Redacteur Vogelbescherming Nederland)

Inleiding

In heel Nederland vind je ze: mensen die zich belangeloos het vuur uit de sloffen lopen voor de bescherming van vogels en natuur. In de omgeving van het plaatsje Schimmert is de onvermoeibare Jan de Veen zo iemand. Hij zet zich namens de Vogelbescherming in voor huiszwaluwen, torenvalken, steenuilen, kerkuilen en nog veel meer soorten. Soms krijgt hij telefoontjes van wildvreemde mensen uit de buurt als er iets met een vogel aan de hand is. Maar ook al weten de mensen hem goed te vinden, toch kan Jan nog hulp gebruiken.

Bloemenzee

Als het weer meewerkt, kun je Jan de Veen tevreden op een bankje zien zitten bij een verkeerskruispunt in de omgeving van zijn woonplaats. Met iets te drinken erbij. Het is een wat ongebruikelijke genietplek, maar zijn bermtoerisme is goed te begrijpen. In zomer en voorjaar zie je daar tegenwoordig een ware bloemenzee, gesitueerd in de oksel van waar de lokale weg de snelweg opdraait. Die witte en gele bloemenzee is er dankzij het werk van Jan. Met volharding is hij op zoek gegaan naar wie er bij Rijkswaterstaat over dat grasveldje ging. Toen hij eenmaal de juiste persoon te pakken had, lukte het Jan snel om hem te overtuigen. Hij mocht er de zaden van bloemen inzaaien die hij tijdens de winter in de streek zelf had verzameld. Als gepensioneerd hovenier weet Jan van wanten op dit gebied. De streekeigen bloemen die hij heeft ingezaaid, werken als een magneet op alle insecten die op zichzelf ook weer kunnen dienen als 'vogelvoer'. Zo levert hij een belangrijke bijdrage aan de lokale biodiversiteit. Je snapt dus dat dat genieten is als je letterlijk voor je kunt zien hoe je idee werkelijkheid is geworden. Ook al is het bij een stoplicht.

Jan is niet alleen vrijwilliger bij Vogelbescherming, maar ook bij de vogelwerkgroep van IVN Meerssen en hij doet ook mee met

werkzaamheden van Staatsbosbeheer. Via meerdere wegen zet hij zich zo in voor vogels en natuur en is daarbij niet te beroerd om zelf de kosten te dragen voor bijvoorbeeld de nestkasten die hij mag ophangen en plaatsen bij bewoners en boeren in de omgeving van Schimmert.

Tientallen nestkasten

Dus zie je ergens een wat grotere nestkast in de directe omgeving van Schimmert, dan is de kans bijna 100% dat Jan erachter zit. Torenvalken, steenuilen, kerkuilen... ze krijgen allemaal een fijne plek om te broeden van hem. In de loop der jaren weet hij steeds beter wat goed werkt voor

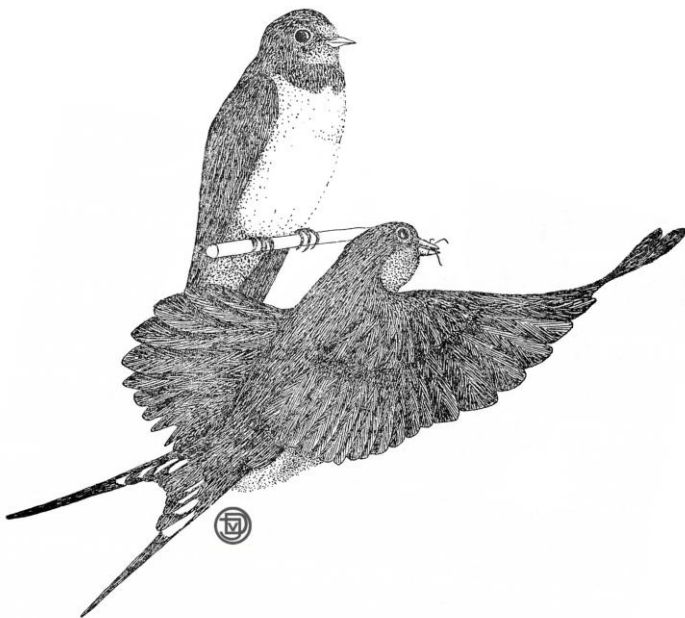

de verschillende soorten. In totaal gaat het om vele tientallen nestkasten. Behalve het maken en plaatsen controleert Jan die nestkasten ook. Zitten er vogels in en worden de jongen vliegvlug, zijn daarbij dan belangrijke vragen. Met per soort een ander regime voor de controles, om ze zo min mogelijk te storen tijdens het broedproces. Die nestkastcontroles zijn altijd verrassend. Vogels maken in Jans lange ervaring toch altijd weer hun eigen keuzes. 'Perfekte' plekken blijven soms onbezet, of raken pas na

jaren bezet. Maar áls een vogel voor een van zijn nestkasten kiest, dan is zijn voldoening ontzettend groot, vertelt Jan. Daar doet hij het voor. Hij kreeg zijn vogelliefde al vroeg van huis uit mee, toen hij samen met zijn vader eropuit trok om naar hun vogelgezang te luisteren.

Oproep

Behalve dat hij veel van doen heeft met nestkasten, organiseert Jan ook samen met andere vrijwilligers bijeenkomsten, cursussen en excursies om mensen te interesseren die dan ook actief voor vogels of natuur kunnen worden. Vaak succesvol, maar de aanwas van nieuwe of jonge vogelaars die meehelpen met beschermen, kan nog wel beter, meent Jan.

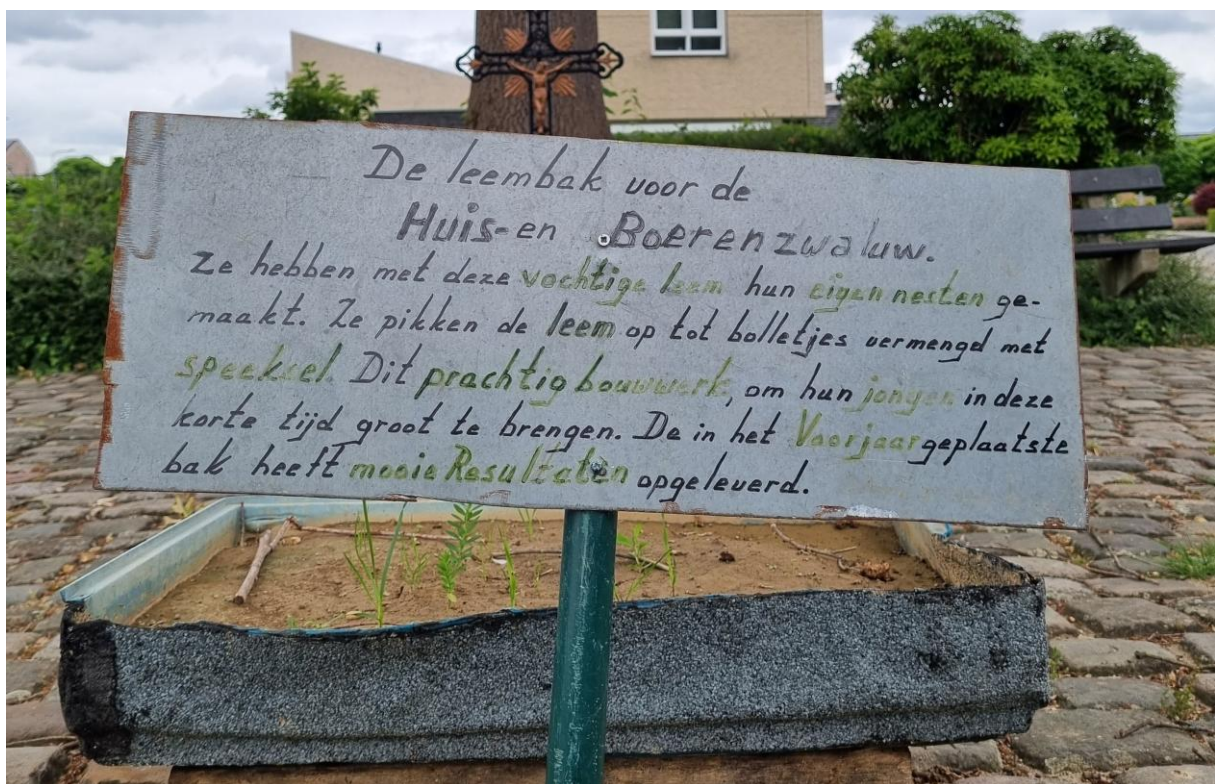

Daarom een oproep. Er moeten in Zuid-Limburg toch ook vogelaars zijn die Jan een handje willen en kunnen helpen? Bijvoorbeeld met het controleren van nestkasten tijdens het broedseizoen. Het is dankbaar werk en Jan kan nog wel wat hulp gebruiken. Wil je meedoen? Meld je bij de auteur van dit artikel – zie hieronder. Hij brengt je in contact met Jan.

Zwaluwen

Jan zet zich ook in voor soorten zoals huiszwaluw of boerenzwaluw die respectievelijk (vooral) aan huizen en in stallen broeden. Het zijn vogels waar hij elk jaar weer blij van wordt op het moment dat ze in Nederland arriveren uit hun Afrikaanse overwinteringsgebieden. Ook aan zijn eigen

huis hangen kunstnesten voor huiszwaluwen. Jan is iemand die dan nóg een stap verder gaat om de vogels te helpen. In zijn straat heeft hij bijvoorbeeld een bak modder neergezet (met uiteraard wat uitleg voor de burens). Zulke modder is onontbeerlijk voor huiszwaluwen. Daarmee metselen ze hun nesten. Met misschien wel 1000 snaveltjes modder vliegen de huiszwaluwen heen en weer tot ze een perfecte broedplek hebben gemaakt. Soms doen ze dat tegen de voor hen bedoelde kunstnesten aan. Lekker eigenwijs. Niet zelden worden huiszwaluwnesten door bewoners weggestoken van de buitengevel. Dat is verboden, deze nesten zijn beschermd, maar ja, de poep die je dan op de stoep vindt...

niet iedereen is daarvan gecharmeerd. Het probleem is gemakkelijk te verhelpen met een plankje onder de nesten. Bewoners in zijn dorp die dat hebben gedaan, brengt Jan een bloemetje en een attentie. Zo is hij de perfecte relatiemanager namens de vogels. Die boffen maar mooi met Jan in de buurt.

Help je mee?

Ben je vogelaar en wil jij Jan de Veen helpen met zijn goede werken voor vogels? Meld je dan via de e-mail bij arjan.berben@vogelbescherming.nl of rechtstreeks bij Jan zelf jdeveen1958@gmail.com.

Het bijzondere van spinazie

Jan van Dingenen

Inleiding

Spinazie is een heel gewone groente in Nederland, maar de plant is zeker niet inheems en is wel heel breed geaccepteerd in ons land! Dus hoe zijn we aan spinazie gekomen? Speelde Popeye een rol? De combinatie van met de stripfiguur Popeye zal zeker wel een rol hebben gespeeld om spinazie acceptabel te maken voor kinderen. Want die beginnen meestal met spinazie niet lekker

te vinden. Wat dan precies hun probleem is weet ik niet, maar de structuur van gekookte spinazie is wel bijzonder.

De wilde spinazie

Het is niet duidelijk waar de spinazie (*Spinacia oleracea*) oorspronkelijk vandaan komt. Het meest waarschijnlijke lijkt Zuidwest Azië want daar komen onze oudste kweekvormen vandaan, maar een echte 'wilde' vorm is daar nooit gevonden. De verspreiding van gekweekte spinazie is dan ook heel oud en men neemt aan dat de oorsprong in het gebied in of bij Iran ligt en dat de verspreiding van daaruit verschillende kanten opging o.a. richting Middellandse Zee en verder naar het vasteland van Europa. Maar vreemd is dat de teelt van de plant bijvoorbeeld eerder begon in China dan in Europa en dat de Moren de teelt naar Spanje brachten. Maar het onderzoek loopt nog!

Waar hoort hij thuis?

De spinazie plant zit in de Amaranten familie. Die familie lijkt nog niet helemaal 'vast' gedefinieerd zijn, want er zijn verschillende beschrijvingen en herhaaldelijk wijzigingen. Maar er zitten meer 'eetbare' planten in deze familie zoals suikerbiet en andere bieten die naar het vee gaan. En ook opvallende wilde planten zoals hanenkam, brave hendrik, druifkruid, melganzenvoet, melde, zeekraal etc. Voor de grote, fraaie bloemen moet je blijkbaar niet in deze familie te zijn, maar klein maar fijn komt wel voor. Wikipedia heeft de bijgaande foto van de vrouwelijke bloei van de spinazie. Mijn ouders hadden ieder jaar spinazie in de tuin, maar deze fraaie bloeiwijze kan ik me niet herinneren. Wel dat wij regelmatig spinazie aten en dat mijn broers en zussen daar niet altijd enthousiast over waren. Maar mijn ouders zeiden dat spinazie heel gezond was en dat je er sterk

en slim van werd omdat er veel ijzer in zat. Dat laatste blijkt volgens modern onderzoek niet juist! Op de eerste plaats blijkt uit dat onderzoek dat het ijzergehalte van spinazie helemaal niet hoog is. Het gehalte bij witte bonen, waterkers, bieslook bijvoorbeeld is duidelijk hoger. Men vermoedt dat bij het oude onderzoek een gehalte van bijvoorbeeld 12,5 mg per 100 gram spinazie is genoteerd terwijl er 1,25 mg per 100 gram was gemeten! Modern onderzoek meldt zowel 4,1 gram als 2 gram per 100 gram spinazie. Ook niet erg duidelijk maar wel duidelijk minder!

Maar spinazie blijft natuurlijk wel gezond eten. Alleen het stoere is er een beetje af. Jammer voor Popeye en de schrijvers van stripboeken, want Popeye was speciaal bedacht om de verkoop van spinazie te stimuleren.

Maar Popeye zelf redt het wel, denk ik.

Verhalen van vroeger

Paul Notten

Bij dit verhaal past een korte historische terugblik, te beginnen bij de gemeenten Ulestraten en Geulle. Beide gemeenten zijn tijdens mijn lagere schooltijd nog zelfstandig en zijn pas in 1982 evenals Bunde geannexeerd door de gemeente Meerssen. Het gehucht Moorveld waarin ik ook toen woonachtig was, behoorde deels tot de gemeente Geulle en deels tot de gemeente Ulestraten. Moorveld omvat in die tijd zoals men schertsend zou kunnen zeggen maar ‘een paar straten’: Schonen Steynweg, Vliegvelddweg (destijds Rijksweg), Moorveldsberg, Klinkenberg en deels Heerenstraat en Bospad. Want na pand Dion en Mariëlle Cobben aan de Heerenstraat is Moorveld nog volledig open en onbebouwd gebied tot en met de Hagendoornweg en het Waalser voetpad. De toenmalige noodkerk uit 1948 (thans: gemeenschapshuis De Kollekamp) en de eerste woning het sloop-/bouwbedrijf van Janssen zijn de voorbodes van de nieuwe wijk die er vanaf de jaren 1950 staat aan te komen. De lagere school, toen de St. Jozefschool geheten te Waalsen, wordt begin jaren vijftig gebouwd.

De grensafscheiding tussen de beide gemeenten Geulle en Ulestraten is rommelig en onoverzichtelijk. In de noordoosthoek strekt het grondgebied van Geulle zich uit tot aan de overkant van de A2 met de Geulder Toren waarin gevestigd houtbedrijf Hennekens terwijl westelijk van de A2 het grondgebied van Ulestraten met een diepe punt doorloopt via het bos tot direct nabij de ‘Wiert van Pjèr Huntjens’ beneden aan de Moorveldsberg. Samenvattend: Moorveld is in die dagen een Twee-Herengebied zoals eerder Limburg in de 17de en 18de eeuw ten tijde van de Heren van Brabant en de Prins Bisschop van Luik. Met als verdere bijzonderheden: in die dagen nog de oude 2-baans autoweg van Maastricht naar Sittard. Op de brieven voor Moorveld/Ulestraten moet uitdrukkelijk ‘post Geulle’ vermeld worden anders vindt de bezorging zeker een dag later plaats.

Voor de telefoonaansluiting behoren we tot netnummer Bunde. Geboren in Moorveld moest je al die data wel (proberen te) onthouden!

Met als laatste praktische invulling voor de jonge Moorveldenaren bij hun keuze voor een van de lagere scholen: de kinderen geboren aan de Schonen Steynweg en Rijksweg (nu Vliegveldweg) gaan in Ulestraten naar de lagere school en de jongelui van de Heerenstraat kiezen wisselend voor Ulestraten of de lagere school in Geulle Beneden Aan de Maas (destijds achter de St. Martinuskerk). De schoolgang in die dagen: per pedes apostolorum oftewel: te voet of met een oude fiets.

De foto dateert uit de tijd dat ik in Ulestraten op de lagere school zat in de jaren 1946 tot en met 1952. Op het eind van die lagere schooltijd liep er plots een fotograaf op het schoolplein en wisten we dat die middag in de klas van alle leerlingen individueel een foto gemaakt ging worden.

Parmantig zittend in een schoolbank met op de achtergrond een schoolplaat of een andere school gerelateerde prent. Buiten op de speelplaats volgde dan de klassenfoto.

Mijn foto bij dit verhaal is overigens niet dé schoolfoto. Deze is gemaakt na afloop van de schooldag toen de fotograaf nog ter plekke was en hij mij ontwaarde op de trappen naar de

Catharinakerk in Ulestraten. Mijn blijmoedige blik en in de dagelijkse, eenvoudige klederdracht uit die tijd: losjes openhangend kort velours jasje en de alpinomuts schuin op het hoofd, was voor de fotograaf schijnbaar voldoende fotogeniek. Het achter op de foto vermelde jaartal geeft een exacte tijdsdatering: zomer 1951.

Bij de foto een korte schets van de tijdsomstandigheden zoals ik die in herinnering heb. Het maken van foto's was in die dagen op zijn zachts gezegd geen alledaagse bezigheid. Het was een gelukkige omstandigheid als in een gezin al een fototoestel aanwezig was met daaropvolgend de vraag: ligt het toestel op een vaste plaats? En dan moet ik bekennen dat in die rustige jaren na WO II in ons gezin het begrip 'vaste plaats' nog niet was uitgevonden. Dat was dus bijna altijd zoeken. En verliep die zoektocht al voorspoedig dan was onmiddellijk het volgende aandachtspunt: is het ergens in de jaren dertig aangeschaft toestel gebruiksklaar met een fotorolletje? Zo'n rolletje was te koop bij Cleuren in Beek maar dat was niet naast de deur.

Overigens begonnen fotografen zich in die tijd meer en meer publiekelijk te manifesteren bij lokale festiviteiten, zoals processiezondag, de dag van de communicantjes of de kermis. De bij die gelegenheden gemaakte foto's werden op een bekende plek in het dorp in een etalage tentoongesteld en konden daar gekocht worden (in Ulestraten bij levensmiddelenzaak Jacobs tegenover de kerk en in Geulle bij drogisterij Tilke Dohmen in de Hulserstraat). Jacobs werd door de schoolgaande jeugd ook hogelijk gewaardeerd vanwege het suikerpapier, A4-formaat, dat voor twee oude centen uit die tijd per stuk te koop was.

Waterval steeds mooier

Els en Wim Derks

Van ruilverkaveling naar herinrichting

Na de Tweede Wereldoorlog zijn er in Nederland vele ruilverkavelingen uitgevoerd in het belang van de landbouw. Percelen werden groot en landschapselementen verdwenen. Alleen het belang van de landbouw telde. Later kwam daarbij het belang van recreatie bij, bijvoorbeeld in de vorm van picknickplaatsen. De ruilverkaveling was negatief voor de natuur en in Zuid-Limburg kwam daar toenemende erosie bij. Begin deze eeuw is de Herinrichting Centraal Plateau uitgevoerd. Daarbij spelen niet alleen de belangen van de landbouw, maar ook de belangen van erosie, landschap en natuur. Waterval is onderdeel van het Centraal Plateau, het plateau van Schimmert. Percelen werden weliswaar groter, maar er werden ook houtsingels, hoogstam-boomgaarden en heggen aangeplant. Het landschap werd mooier en voor de natuur waardevoller.

Niet aangeplante strook

Na afronding van de herinrichting was er in Waterval een strook aan de rand van het plateau niet aangeplant. Die strook liep van de Hoolstraat naar het hellingbos bij de Raarslakweg. De Gemeente werd eigenaar en moest die strook aanplanten. Dat gebeurde niet. De strook werd deels onderdeel van akkers. Stichting Duurzaam Meerssen zoekt projecten om de biodiversiteit te vergroten. De aanplant van die strook zou een mooi project zijn. Na de wateroverlast van 2021 werd duidelijk dat het water zoveel als mogelijk in het landschap vastgehouden moet worden. Dit kan onder andere door meer natuur op de hellingen te realiseren. Daarvoor werd de organisatie Natuurkracht opgericht, waarin ook het Waterschap een rol speelt. Dankzij Stichting Duurzaam Meerssen kwam de niet aangeplante strook in Waterval in beeld als project voor vergroting biodiversiteit, verfraaiing van landschap en vermindering van wateroverlast.

Na jaren van onderhandeling is de strook via grondruil verplaatst en vergroot en wordt ingevuld met een graft (houtsingel) van 10.676m²; een groenstrook met haag van 1.292m² en verder nog een kruidenrijk grasland van 3.100m². Een gemiddeld voetbalveld is ongeveer 7.000m². Er wordt dus een oppervlakte van ruim twee voetbalvelden nieuwe natuur gerealiseerd. Via grondruil zijn in die omgeving verdere verbeteringen van het landschap mogelijk geworden. Rondom percelen worden honderden meters nieuwe heg aangeplant.

Boomfeestdag

De officiële start van de realisatie van de nieuwe natuur in Waterval was op 19 november 2025, de nationale boomfeestdag. De Gemeente had alle basisscholen in de gemeente uitgenodigd om mee te helpen planten. In totaal kwamen ongeveer 200 kinderen uit groep 7 en 8 van de basisscholen De Bundeling, De Lindegaard, De Triangel en De Wereldster. Kinderen moeten wel weten waarom ze komen aanplanten. Daarvoor heeft Els namens IVN Meerssen een PowerPointpresentatie en

lesbrief gemaakt en heeft zij op de basisscholen een les gegeven voor zover haar gezondheid het toeliet. De laatste twee lessen zijn overgenomen door Jo Frenken en Peter Ummels van de Kwallef van Vliek. De kinderen kwamen per 50 met de huifkar een uur planten. Helaas kon Els er vanwege ziekte op de dag zelf niet bij zijn. We hebben alleen maar positieve reacties ontvangen, ondanks het miezerige weer en de modderige grond. De kinderen waren zeer enthousiast en het tempo moest getemperd worden anders waren er geen plantgaten meer voor de laatste groep. Op 19 november is er ook nog een insectenhotel geplaatst in de Hoolstraat. In de weken daarna wordt de strook in opdracht van de Gemeente verder ingericht.

Begeleiders voor de aanplant zijn geworven bij IVN Meerssen, Stichting Duurzaam Meerssen en de Kwallef van Vliek. Dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd.

Ervaringen kinderen

De lessen in de klassen zijn goed ontvangen en de leerlingen hebben heel goed en enthousiast meegedaan. Ze verheugden zich op de aanplant. Toen de mededeling kwam dat ze per huifkar vervoerd zouden worden bleef het stil! 'Wat is een huifkar?' In deze tijd tikt de leerkracht dan huifkar in op het digibord en komt er een afbeelding van een huifkar. Toen ging er een gejuich op. Ze hoopten op een paard voor de kar maar het bleek een tractor te zijn. Het vervoer was perfect geregeld.

Tijdens de lessen viel het wel op dat de leerlingen niet zo veel weten van de natuur: een foto van een merel werd bijna nooit herkend. Er is nog veel werk te doen voor natuureducatie. Maar hopelijk weten ze nu allemaal waarom ze geplant hebben: bevorderen van biodiversiteit, water vasthouden en verfraaiing van het landschap. Dat zijn de 3 pijlers waarop de lessen waren opgebouwd. Bovendien zijn de kleine landschapselementen behandeld en weten de leerlingen waarom ze zo belangrijk zijn. Als het goed is weten de leerlingen wat een graft is, wat biodiversiteit is en waarom dat zo belangrijk is.

Ervaringen

Tijdens de aanplant onderaan de helling stond er een jongen naast Wim die het landschap aan het bewonderen was. Hij zei: 'Aan die kant gaat het omhoog en ook aan de andere kant gaat het omhoog'. Hij had waarschijnlijk de (vreemde) ervaring dat aan beide kanten de horizon

loopt; aan een kant een akker aan de andere kant een weiland.

Aan een ander kind vroeg Wim wat hij het fijnste vond: mooi droog weer met droge grond of miezerig weer met modder waarin de schoenen en laarzen bleven steken. Dat laatste was veel fijner omdat dit veel spannender was. Er waren kinderen bij die nog nooit een schop/schep hadden vastgehouden!

Waterval wordt steeds mooier

Naast de strook waarvan de aanplant op 19 november is begonnen hebben grondeigenaren in die omgeving honderden meters heg geplant rondom hun percelen. Het Waterschap heeft aan de andere kant van de bebouwing van Waterval, richting Humcoven, drie dammen verhoogd in het dal van de Watervalderbeek om het water te bufferen. In die omgeving zijn ook veel bomen aangeplant, waaronder hoogstamfruit. Als alles gaat groeien zullen we in de komende jaren zien hoe het landschap bij Waterval steeds mooier wordt, steeds waardevoller voor de natuur, meer biodiversiteit; met veel meer buffering van water bij extreme regen.

Waar komen wij vandaan?

André Ament

Inleiding

Al vanaf mijn jonge jaren, nu toch al weer ruim een halve eeuw geleden, ben ik geïnteresseerd in de sterrenwereld en alles wat er verder nog aanwezig is in het heelal. Vanzelfsprekend hoort daar ook bij wat er zich op de aarde afspeelt. Hoe oud zijn de gesteenten op aarde, hoe zijn ze gevormd en hoe komt de verdeling van oceanen en landmassa's tot stand? Daar ontstond mijn interesse voor geologie. Hoe kon het gebeuren dat er op de aarde leven ontstond? Een proces dat zich elders in het heelal niet heeft afgespeeld, of in ieder geval nog niet aangetoond is. Uitsluiten we buitenaards leven dus ook niet. En waar is dat leven dan ontstaan op aarde en hoe heeft het zich kunnen ontwikkelen? Dat zijn typisch vragen die door de evolutietheorie worden getackeld en daarom heb ik me daar ook in verdiept. En verder heb ik altijd interesse gehad in geschiedenis en heb ik tijdens mijn jeugd in Midden-Limburg, op onlangs omgeploegd land, gezocht naar artefacten, stenen voorwerpen door mensenhanden

gemaakt. (En die trouwens ook gevonden!). Hierdoor ontstond er een interesse in de archeologie. Meer recent heb ik me enigszins verdiept in de relatie tussen vroegere

menssoorten (Neanderthalers, etc.) en homo sapiens, onze eigen soort. En onlangs las ik een boek van de bekende wetenschapper Dawkins, die de evolutie beschreef vanuit het huidige perspectief, om zo te laten zien wat onze afkomst is. Een reis die inderdaad terug gaat naar het ontstaan van de eerste levende cel (en nog verder terug). Dat bracht mij op het idee

om het verhaal eens voor mijzelf op een rij te zetten, maar dan in een voortschrijdend perspectief, te beginnen met de oerknal, om dan uiteindelijk te eindigen in het heden. Als je de weg volgt, zoals die zich in de tijd heeft voltrokken, kom je steeds op belangrijke splitsingen, waar de ene soort een andere afslag neemt dan een andere soort. Zo is er bijvoorbeeld een punt geweest waar de planten zich hebben afgesplitst van de dieren. Op dat punt is het interessant om te beschrijven, eventueel op celniveau, waarin planten in essentie verschillen van dieren en wat de voor- en nadelen zijn van deze ontwikkeling in diverse richtingen. Vervolgens zal ik alleen het pad beschrijven, dat het dierenrijk heeft gekozen, omdat de oorsprong van de mens in die richting ligt. Overigens, en dat kan niet genoeg benadrukt worden, is de term 'kiezen' natuurlijk niet correct. Evolutie kent geen uiteindelijk doel, maar veranderingen die optreden blijven alleen bestaan omdat ze voor dat moment in die situatie voor die organismen de meeste voordelen opleveren en dus een grotere overlevingskans hebben. En voor dergelijke inzichten mogen we Darwin nog wel eens bedanken!

Op onze zoektocht naar de oorsprong van het leven komen we verschillende wetenschapsterreinen tegen die ons meer kunnen vertellen over die reis. Dat zijn bijvoorbeeld terreinen als de sterrenkunde, die ons vertelt over het ontstaan van het heelal, de sterren en tenslotte de aarde. Een ander belangrijke wetenschap is de geologie, die ons meeneemt naar de ontwikkelingen die de aarde zelf heeft doorgemaakt, waaronder het ontstaan van zeeën en landmassa's en die onder invloed van platentektoniek het aardoppervlak steeds weer laat veranderen. Weer een ander terrein is de biologie, die ons vertelt hoe uit de oersoep diep verscholen in de oceaan ergens eencellige wezens zijn ontstaan en waaruit al het meercellige leven zich heeft ontwikkeld en uiteindelijk ook de mens. Hoe dit proces zich heeft voltrokken wordt verklaard uit de evolutie theorie. In dit verhaal probeer ik duidelijk te beschrijven wat er allemaal moet zijn gebeurd om dit mogelijk te maken en op welk tijdstip dit dan is gebeurd.

De hoofdlijn in het verhaal gaat over de wijze waarop de eencellige wezens zich in de loop der tijd hebben kunnen ontwikkelen tot meercellige wezens en uiteindelijk tot de mens. Een belangrijke beperking, die ik hierbij aanbreng, is dat we hier alleen de lijn volgen die uiteindelijk leidt tot het ontstaan van de mens. Eenzelfde manier van verhalen zou ook gehanteerd kunnen worden voor een beschrijving van het ontstaan van wieren, olifanten, bacteriën etc., maar in dit verhaal volgen wij het pad dat uiteindelijk heeft geleid tot het ontstaan van de mensheid. In dit eerste verhaal gaan we eerst eens op zoek naar het ontstaan van de aarde zelf.

Het ontstaan van ons zonnestelsel

Lange tijd hebben we gedacht dat de aarde, de sterren en alles wat aan het firmament te zien is (eveneens alles wat niet te zien is!) er altijd

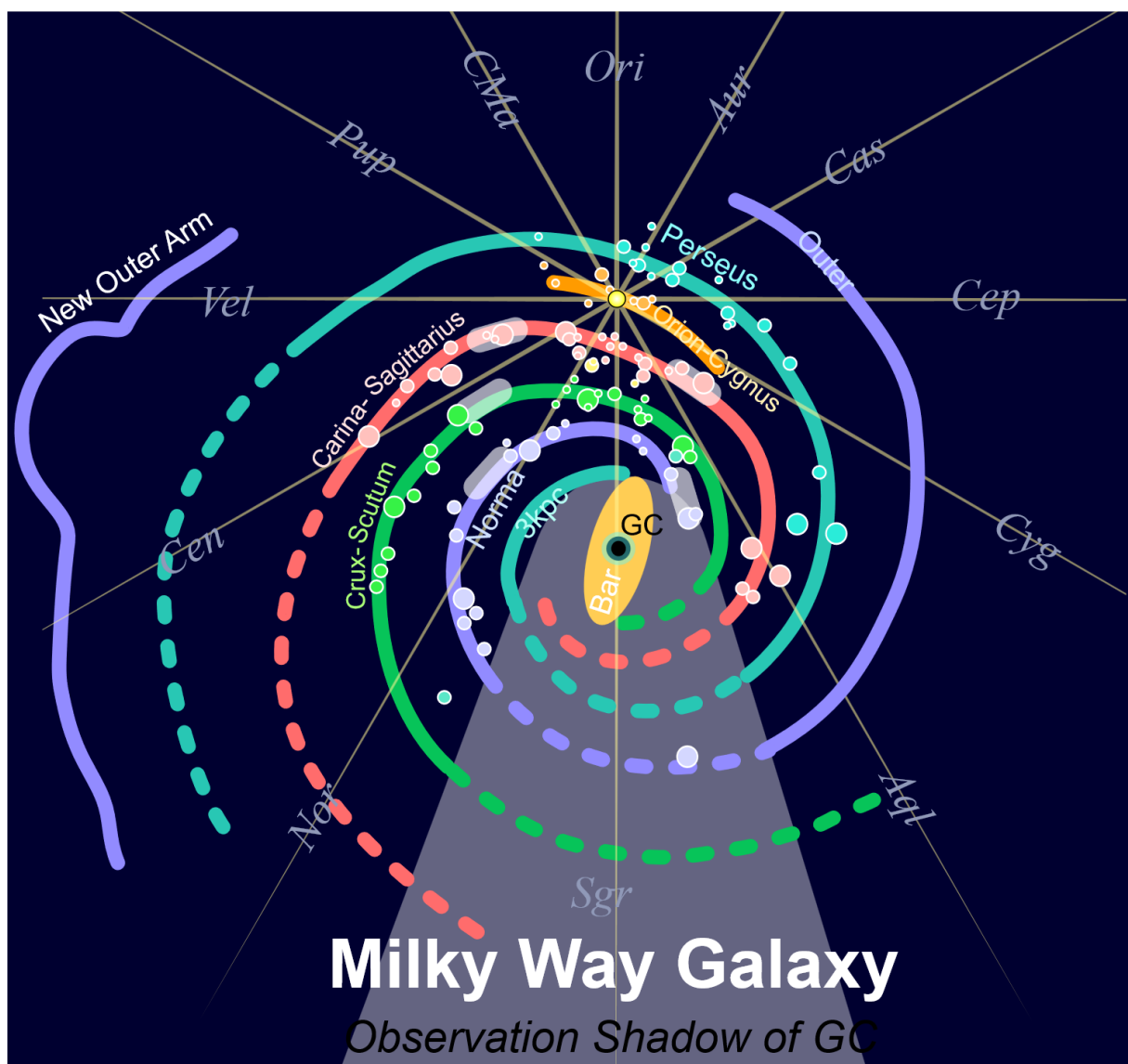
geweest is en nooit zal veranderen. Het was dan ook een grote schok toen men ontdekte dat de huidige sterren zich allemaal van ons af bewegen. Dat moet namelijk betekenen dat deze sterren, en in feite alle massa en energie in het heelal, oorspronkelijk in een punt zijn samengebald. Ruimte en tijd in een punt samengebald! Kun je je

dat voorstellen? Ik niet! En toch is dit wat er is gebeurd, zo'n 13.5 miljard geleden. Met een enorme oerknal heeft het heelal vorm gekregen. In het begin van alles moet het heelal ontzettend heet zijn geweest. Er hadden zich nog geen atomen gevormd, maar met het verstrijken van de tijd en het uitdijen van het heelal daalde de temperatuur en konden zich atomen vormen en dus materie. Energie wordt materie!

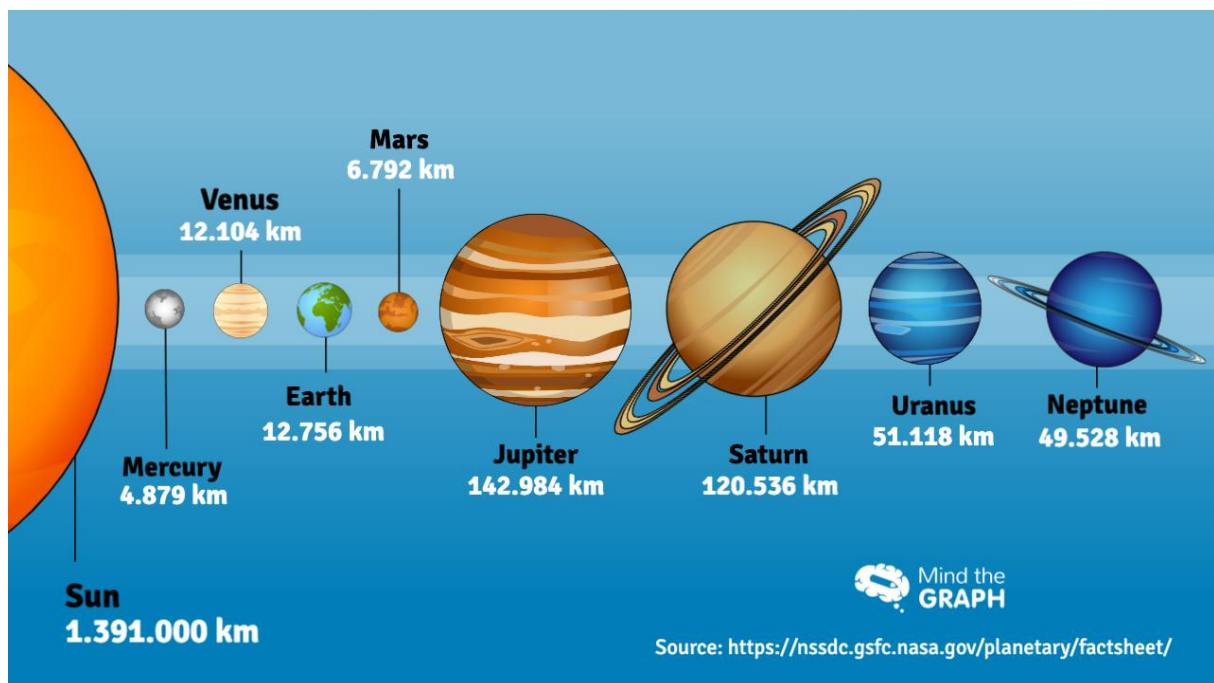
Onder invloed van bepaalde krachten, waarschijnlijk ook zwaartekracht, klonterde die materie bij elkaar en vormde zo langzamerhand de hemellichamen die we tegenwoordig kunnen waarnemen. (De term 'tegenwoordig' is in dit verband overigens niet de goede term. Het licht dat

afkomstig is van de sterren is namelijk al miljoenen of zelfs miljarden jaren onderweg, voordat het de aarde heeft bereikt. Wellicht zitten we dus naar sterren te kijken die niet eens meer bestaan!)

De aarde maakt deel uit van een zonnestelsel, waar er alleen al in ons eigen melkwegstelsel miljarden van zijn. Het betreft overigens een van de oudste melkwegstelsels van het heelal en is al begonnen te ontstaan zo'n 200.000 jaar na het ontstaan van het heelal. Na een periode van miljarden jaren en na samensmelting met andere sterrenstelsels ontstond zo'n 8,8 miljard jaar geleden de spiraalvorm van het melkwegstelsel. Wij kunnen de spiraalvorm van het melkwegstelsel zelf niet waarnemen, omdat we er midden in zitten, maar van buitenaf gezien ziet het er dus uit als een spiraal. En ergens op een of andere spiraal van dit sterrenstelsel bevindt

zich ons zonnestelsel, waar de aarde deel van uit maakt. Deze spiralen hebben ook weer namen. Zo zijn er twee naast elkaar gelegen armen: de Perseusarm meer naar buiten en de Sagittariusarm, meer naar binnen gericht. Ons zonnestelsel ligt op een kleinere uitloper tussen deze beide spiraalarmen. Leuk om te weten als je weer eens je adres moet invullen! Ons zonnestelsel is weer miljarden jaren later ontstaan, ongeveer 4,6 jaar geleden. Dit gebeurde toen een enorme moleculaire waterstofnevel ineen stortte. Het grootste deel van het gas vormde de zon en de rest klonterde samen in de planeten die nu de zon vergezellen. Onze aarde zelf is dus zo'n 4,6 miljard oud, om precies te zijn 4,54 miljard jaar.

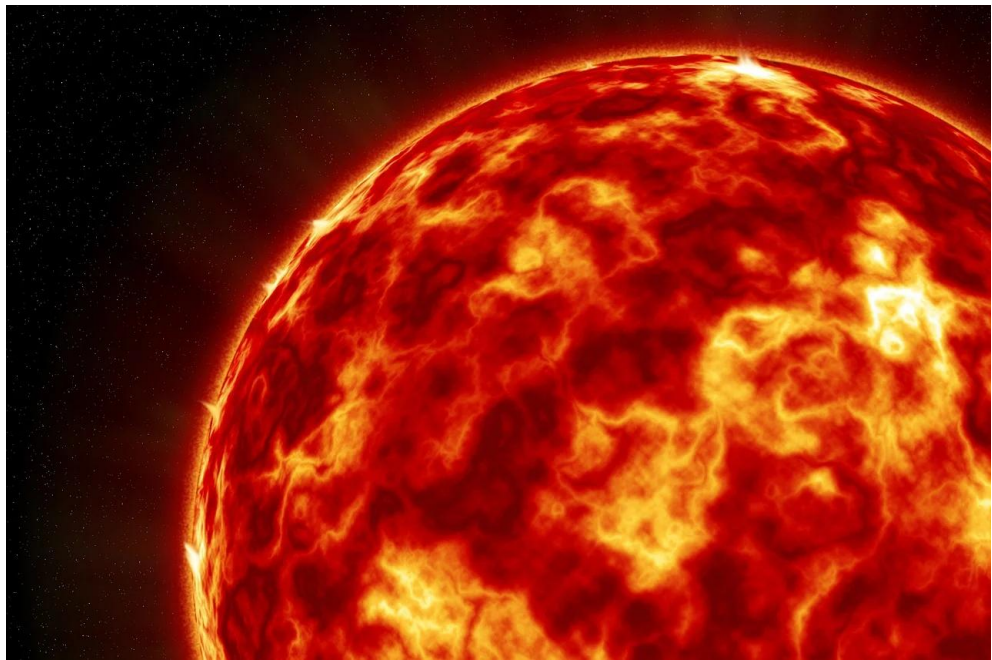

Ons zonnestelsel, bestaat uit de zon en acht planeten. De aarde is vanaf de zon gerekend de derde planeet en lijkt precies een goede afstand te hebben om 'leefbaar' te zijn. Om leven mogelijk te maken is water een onmisbaar element. Dichterbij de zon verdampt het oppervlakte water, maar zou water nog wel aanwezig kunnen zijn onder het harde oppervlak. De verderaf staande planeten zijn te beschouwen als enorme gaswolken en ontberen dus een harde schil.

De aarde gedurende de eerste periode van zijn bestaan

Gedurende de eerste 0,5 miljard jaar van zijn bestaan heersten er barre omstandigheden op de planeet aarde. In het geologische tijdperk Hadeïcum, dat loopt van 4,54 tot 4,0 miljard jaar geleden, bestond het aardoppervlak uit een kolkende magma-oceaan van gesmolten gesteente. In een latere periode ontstaan er periodiek gestolde oppervlakte gesteenten, die ook weer verdwijnen. Ongeschikt voor welk leven dan ook. En de atmosfeer was al niet beter. De toenmalige atmosfeer bestond uit een giftig mengsel van waterdamp, koolstofdioxide (CO₂), stikstof (N₂) en vluchtige gassen als methaan en ammoniak. Zuurstof was nog compleet afwezig en er was nog geen ozonlaag, waardoor de UV stralen van de zon ongehinderd het aardoppervlak konden bereiken. De aarde was er nog

niet aan toe
om leven
te te staan.
Dat
veranderde
pas in het
hierop
volgende
tijdperk,
Archeïcum,
een tijdvak
dat duurde
van 4,0 tot

2,5 miljard jaar geleden. De namen van deze grote periodes zijn afkomstig uit de geologie. Men laat de eerste periode, het Hadeïcum, eindigen 4 miljard jaar geleden, omdat er pas vanaf dat moment gesteenten werden gevormd, die nu nog steeds op aarde aanwezig zijn. Men vindt geen ouder gesteente op aarde dan 4 miljard jaar oud. Omstreeks diezelfde tijd werd de aarde getroffen door een hevig meteorieten bombardement, dat zich overigens ook nog voortzette in de volgende periode. In die periode rond 4 miljard jaar geleden heeft er nog een zeer bepalende gebeurtenis plaatsgevonden, namelijk het ontstaan van de maan. Een planeet zo groot

als Mars, genaamd Theia, botste met de aarde en het materiaal van beide versmolt tot een geheel, met uitzondering van weer uitgestoten materiaal dat samenklonterde tot een maan. Het effect van dit alles was voor het toekomstige leven zeer belangrijk, namelijk de stabilisatie van de as van de aarde, waardoor extreme seizoenswisselingen werden voorkomen. Maar de scheefstand van de as van de aarde ten opzichte van de zon, zorgde wel voor een afwisseling van zomer en winter. Alle andere planeten van ons zonnestelsel kennen deze scheefstand niet. Een geluk bij een ongeluk, zullen we maar zeggen.

Tot slot

Voordat we verder gaan op onze zoektocht naar de ontwikkeling van de mens, wil ik toch even stilstaan bij die bijzondere plek van de mens. In de Middeleeuwen, en nog eeuwen daarna, dachten we dat alles om de mens draaide. De zon draait om de aarde en met ingewikkelde redeneringen kon ook aannemelijk gemaakt worden dat de andere planeten om de aarde draaiden in een verder stabiel heelal (of firmament). De mens in het centrum van de schepping. Uiteindelijk bleek dat wereldbeeld niet houdbaar. Het denkbeeldige centrum verplaatste zich eerst naar de zon, waar alle planeten omheen bleken te draaien. Maar ook die zon bleek maar één van de vele zonnen te zijn. Zelfs in ons eigen melkwegstelsel zijn er miljarden zonnen te onderscheiden en later bleek ook nog eens dat er in het heelal miljarden sterrenstelsels zijn, vergelijkbaar met ons melkwegstelsel. Van een middelpunt zijn we verschoven naar een willekeurige plek in een schier oneindig heelal. Of dat alles nog niet genoeg is werd duidelijk, onder andere door de evolutietheorie, dat onze plek op aarde ook maar een tamelijke willekeurige plek is. Maar dat neemt niet weg dat de mens als soort de hele wereld min of meer aan zich heeft onderworpen. Hoe dat kon gebeuren zal in onze zoektocht zeker verderop aan bod komen.

Wordt vervolgd.

Vlindertuin

Noël Jaminon

De afgelopen maanden hebben we in de Vlindertuin volop kunnen doorwerken én genieten van de natuur. De weersomstandigheden waren ideaal en boden ons de kans om veel witbol te verwijderen. We hopen dat dit merkbaar effect zal hebben, al blijven de hardnekkige wortels van dit venijnige gras een flinke uitdaging. Eén van de perken is inmiddels vrijwel geheel vrij daarvan. In het andere perk stonden nog veel vaste planten, waardoor we de witbol daar met meer voorzichtigheid moesten weghalen.

Gelukkig krijgen we hierbij regelmatig ondersteuning van de werkgroep 'Landschapsonderhoud'. Zij helpen ons onder andere met het verwijderen van scheuten van boompjes en het herplanten van bramen, sleedoorn en andere struiken langs het hek. Er is altijd genoeg te doen.

We laten takken, bladeren, dorre planten en uitgebloeide bloemen bewust liggen tijdens de winter, omdat ze een onmisbare schuilplaats vormen voor talloze dieren. Insecten, egels, amfibieën en andere kleine dieren vinden er voedsel, bescherming en overwinteringsplekken. Ook bieden afgestorven plantenstengels ruimte voor insectenlarven en vormen bladeren een natuurlijke isolatielaag voor bodemdieren en plantenwortels. Door dit natuurlijk materiaal niet op te ruimen, ondersteunen we de biodiversiteit en helpen we de natuur om in het voorjaar weer krachtig tot leven te komen.

In de winter richten we ons meer op klussen zoals het opknappen van het afdak, onderhoud van de paden en het maken van een dak voor het informatiebord. Daarom liggen er momenteel dakpannen en hout – zoveel mogelijk uit het zicht – zodat we deze werkzaamheden goed kunnen uitvoeren.

De Vlindertuin is altijd vrij toegankelijk voor geïnteresseerden. Helaas krijgen we soms te maken met ongenode gasten die schade veroorzaken.

Het blijft lastig hier volledig grip op te krijgen. Als IVN zijn we hierover in gesprek met de gemeente om te kijken hoe we dit het beste kunnen aanpakken.

Bij Cruydt Hoeck hebben we verschillende zaaimengsels besteld – niet alleen voor bijen en vlinders, maar ook specifiek voor zandgronden. De Vlindertuin ligt immers grotendeels op zand. We houden de ontwikkeling nauwlettend in de gaten en zullen in het voorjaar waar nodig bijzaaien. Voor het resterende perk zijn we van plan losse planten aan te schaffen bij een kweker die gespecialiseerd is in inheemse soorten. Zo willen we richting de lente zorgen voor een rijk aanbod aan waard- en nectarplanten, zodat onze Vlindertuin straks volop leven aantrekt.

Het spotten van vlinders vergt veel geduld! Niet iedereen kan het opbrengen, vooral als je regelmatig er alles aan doet om ze in je tuin te krijgen. Zo ook beide heren.....

Vogels voeren in de winter?

Els Derks-van der Wiel

Inleiding

Zeker in het begin van de winter kunnen de vogels kunnen nog volop zaden vinden in de natuur en in tuinen die niet winterklaar gemaakt zijn. Maar we willen ze graag bijvoeren. Vogels hebben in koude winters veel moeite om hun lichaam op temperatuur te houden. Ze kunnen wel 10% van hun gewicht kwijtraken in echt koude nachten. Vet eten helpt. Denk aan pinda's, noten en zaden.

Vetbol in plastic?

We kunnen vetbollen in een plastic netje kopen. Zo'n netje lijkt wel handig. Je kunt dat makkelijk ergens aan een spijker in je schutting of een tak aan een boom hangen. Meestal ontdekken de mezen, mussen en roodborsten de vetbol al na een paar uur en kun je genieten van wat extra vogels in je wintertuin.

Maar dat netje!!! Soms raken vogels met een pootje verstrikt in de draden rond de vetbol. Ze raken dan gewond of gaan dood aan honger, dorst en uitputting. En dan is er nog het raadsel van de verdwijnende netjes. Want op de een of andere manier tref je aan het eind van de winter altijd minder netjes aan dan dat je daarvoor aan vetbollen had opgehangen. Weggewaaid? De netjes zijn van kunststof, maar geven problemen in de sorteerinstallatie voor kunststof verpakkingsafval; de netjes draaien zich om de messen van de maalmolens. Daardoor moet de machine worden stilgelegd en moeten de netjes van de messen afgesneden worden. Ook blijft ander afval in de netjes vasthaken, waardoor je geen schone sorteerstromen krijgt. Dit geldt ook voor de netjes waarin b.v. sinaasappels verpakt zitten. Die horen daarom ook bij het restafval en niet bij het plastic afval.

Zelf vetbol maken

Maak zelf een vetbol: Je smelt wat kokosvet, frituurvet of ossenwit in een pannetje. Let op dat het vet zoutloos is; zout tast de nierfunctie van de vogels aan. Als het vloeibaar, maar niet heet is, gooi je er zaden, meelwormen, of ander vogelvoer doorheen. Gebruik ongeveer één deel vet op één deel biologisch zadenmengsel. Even roeren. En dan kun je het in een vorm gieten. Scoor bij de kringloop bijvoorbeeld wat oude theekopjes of gebruik die oude kopjes uit de erfenis van oma. Giet het vet met zaden in de kopjes en wacht tot het stolt. Hang ze vervolgens met een touwtje door het oor in een boom en je hebt kunstzinnige en feestelijke vetbolkopjes! Ga naar de kringloopwinkel en koop voor een prikje een garde of kijk eens in je eigen lade. Je knipt de vetbol uit het netje en duwt die tussen de spijlen van de garde zodat die in de garde blijft zitten. Hang de garde met een touwtje in een boom.

Is voeren wel echt nodig?

Leuk verhaaltje hierboven maar .....nog een vraag die we ons eerder moeten stellen is. Is het wel nodig om de vogels bij te voeren? Er ligt geen sneeuw en er zijn nog genoeg zaden in tuinen en bos. En tussen de afgevallen bladeren kunnen vogels nog genoeg voedsel opscharrelen. 'Maar het is zo leuk die vogels die op de voedertafel afkomen.' Een dilemma! Let dus goed op de omstandigheden en voer met mate. Het voer wat we kopen is slecht als het niet biologisch is. Kies dus voor biologisch vogelvoer! Dit voer is volledig vrij van kunstmatige toevoegingen en pesticiden, waardoor het niet alleen gezonder is voor vogels, maar ook beter voor het milieu. In de Vogelbeschermingsshop vind je een breed assortiment aan biologisch vogelvoer, speciaal samengesteld om tuinvogels te voorzien van de beste voeding, met respect voor de natuur. Gebruik geen kippenvoer, deze zaden zijn te groot en te hard.. En verder is het een afweging of we wel of niet gaan voeren.

Landschapsgidsenopleiding IVN District Limburg regio-zuid 2026

Op dinsdagavond 3 februari 2026 start de vernieuwde opleiding tot IVN Landschapsgids Zuid-Limburg. Tijdens de opleiding maakt je kennis met onder meer de cultuurhistorie en geologische gevarieerdheid van het landschap van Zuid-Limburg.

Maar ook leer je gidsen- en excursie vaardigheden aan om groepen in het Zuid-Limburgse landschap te begeleiden. De inschrijving voor de opleiding is al van start gegaan. Maar er is nog plek zijn voor enkele cursisten.

Opleiding

We starten op dinsdagavond 3 februari 2026

- 12 dinsdagavonden. Half 8-half 10 . Theorie/soms ook praktische oefeningen. Locatie IVN Home Valkenburg, Oud-Valkenburg 1, 6305 AA Schin op Geul
- 12 zaterdagochtenden . Half 10-half 1. Praktijk. Buiten op diverse locaties in Zuid- Limburg (Koppeling theorie en praktijk, gidsvaardigheden)

Kosten

- Kosten opleiding: € 300,- (incl. mooie opleidingsmap)
- IVN-lidmaatschap (minimaal twee jaar) bij een plaatselijke of zelfgekozen IVN afdeling. Dit moet je zelf regelen. Bij aanmelding de afdeling vermelden.

Telefonische informatie bij Jeanne Boosten 0499-474800 of 06 45769365

Opleidingsvoorwaarden

- Inzet, zelfwerkzaamheid, bereid om in een groep te werken (aanwezigheid alleen is niet voldoende).
- Wat digitale vaardigheden in huis hebben.

Einddoel opleiding

Begrijpen: Wat is een landschap?

Gidsvaardigheden

Zodanige gidsvaardigheden in huis hebben waardoor je in staat bent een groepsexcursie te (bege-) leiden in de natuur en daarbij op prettige wijze jouw kennis van het landschap met de deelnemers kunt delen.

Wat biedt het opleidingsteam?

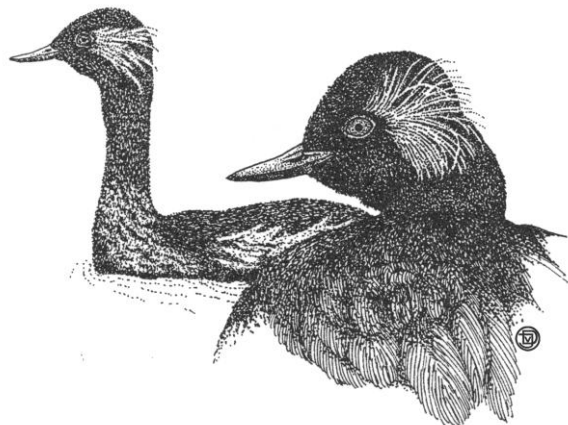
- Een mooie opleiding
- Een degelijk programma én een mooie opleidingsmap
- Een enthousiast en ervaren team
- Goede docenten, ook van 'buiten',
- Iedere deelnemer krijgt een coach. Deze ondersteunt bij het maken van het Ommetje en de huiswerkopdrachten
- Bijscholing na afronding van de opleiding!

Telefonische informatie bij

Jeanne Boosten 0499-474800
of 06 45769365

Aanmelden bij

Jeanneboosten.ivn@gmail.com

<https://www.ivn.nl/afdeling/meerssen>
ivnmeerssen@gmail.com

ACTIVITEITEN

Deze duren (ruim) 2 uur

*****

Iedere donderdagmorgen: **Werken in de natuur.** jo.lexis@home.nl

Iedere woensdagochtend: **Werken in de Vlindertuin.** Noël Jaminon,
noel@jaminon.net

Iedere maand **Vogelexcursie** samen met IVN Maastricht-Eijsden. Bert Merk
hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966

*****

Zondagmiddag 4 januari 2026: Nieuwjaarswandeling om 13:00 uur vertrek vanaf parkeerplaats Gemeenschapshuis de Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen (Jo Lexis jo.lexis@home.nl 06 2917 8733) gevolgd door nieuwjaarsbijeenkomst in de Gemeenschapshuis De Stip vanaf 14:00 uur. (Ria Tuijt, 06 4241 4956 r_tuyt@hotmail.com)

Maandagavond 19 januari 2026: Lezing door Andrea Senden van IVN Heuvelland over dagvlinders. Om 19:30 uur in de Proostenkelder, tegenover de Vredeskapel, Markt Meerssen. mariannevandenbergh@planet.nl 06 5322 5373

Maandag 2 februari 2026: Lezing door Torben Mulder over waterkwaliteit van Europees beschermde beken in Limburg. Om 19:30 uur in de Proostenkelder, tegenover de Vredeskapel, Markt Meerssen. frans.ligthart@gmail.com 06 8320 0126

Maandag 23 februari 2026: Algemene Leden Vergadering in Gemeenschapshuis de Stip, Past. Dom. Hexstraat 10, Meerssen. Om 19.00 uur Inloop, koffie, thee, vlaai om 19.30 uur Opening vergadering

Voorjaar 2026: Wandeling met busvervoer naar de Hoge Venen, 10 en 15 km. IVN Maastricht en IVN Eijsden. Zie <https://www.ivn.nl/afdeling/maastricht/>

Onder voorbehoud **Zondag 8 maart 2025 of eerder of later:** Jeugdactiviteit paddentrek. Om 10:00 uur parkeerplaats Buitenplaats Vaeshartelt, Weert 9, 6222 PG Maastricht. Riekie Notten, houbenriekie@gmail.com 043 364 5416 en Els Derks-van der Wiel

Zaterdag 14 maart 2026: Berkensap. Leo Voragen en Riny Rongen (mmonrro@xs4all.nl 06 2004 0142) Nadere informatie volgt

Zaterdag 25 april 2026: Geneeskrachtige kruiden, Leo Voragen en Riny Rongen (mmonrro@xs4all.nl 06 2004 0142) Nadere informatie volgt

Zaterdag 9 of 16 mei 2026: Buurtwandeling Geulle, Riekie Notten en Riny Rongen (mmonrro@xs4all.nl 06 2004 0142) Nadere informatie volgt

Mei, begin juni 2026: Orchideeënwandeling, Leo Voragen en Riny Rongen (mmonrro@xs4all.nl 06 2004 0142) Nadere informatie volgt

Zaterdag 6 en/of zondag 7 juni 2026: Eco open tuindagen van Velt o.a. siertuin Waterval 2a, Ulestraten. (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740).

Woensdagavond 17 juni 2026: Late avondwandeling en vuurvliegjes in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 21:00 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740).

Maandagavond 22 juni 2026: Late avondwandeling en vuurvliegjes in Bergse Heide o.l.v. Els en Wim Derks. Vertrek 20:30 uur parkeerplaats station Meerssen (carpoolen) en 21:00 uur Brakke Berg, Wolfsdriesweg 10, Geulhem. (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740).

Zondag 28 juni 2026: Zomerwandeling Wil Lemmens (06-53654590) en Riekie Notten (043-364 5416) Nadere informatie

Eind juni, begin juli 2026: Bomenwandeling Kloosterbos en Bunderbos, Frank Kapsenberg, Riekie Notten en Riny Rongen (mmonrro@xs4all.nl 06 2004 0142) Nadere informatie volgt

Tussen half juni en half juli 2025: Late avond wandeling en vliegend hert. Drie data met aanmelding (maximaal 20 personen), waarvan de meest geschikte datum wordt gekozen. In Cadier en Keer onder leiding van Jurgen Mingels. (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740).

Maandagavond 6 juli 2026: Late avondwandeling en dassen in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 20:30 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740). Aanmelden verplicht vanwege maximum aantal deelnemers. We zijn ruim 1,5 uur onderweg.

Woensdagavond 15 juli 2026: Late avondwandeling en dassen in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 20:30 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740). Aanmelden verplicht vanwege maximum aantal deelnemers. We zijn ruim 1,5 uur onderweg.

Haamsjeut digitaal ontvangen?

Al sinds het begin brengt IVN Meerssen de Haamsjeut uit in papieren vorm. Vier keer per jaar valt een papieren versie, in zwart wit, op de mat, rondgebracht door IVN-leden. De digitale versie is een paar weken na verschijningsdatum in kleur te bewonderen via de website. Deze versie is online te bewaren en de foto's komen veel beter tot hun recht. Omdat we als IVN duurzaamheid hoog in het vaandel hebben staan, maar ook gezien de sterk gestegen kosten voor het drukken op papier, willen we de Haamsjeut zoveel mogelijk digitaal gaan aanbieden aan de leden die dit willen. Als je je aanmeldt om de Haamsjeut digitaal te willen ontvangen, krijg je op de verschijningsdatum een mail met het digitale exemplaar als bijlage. Je krijgt dan géén papieren versie meer. We hopen dat veel leden zich aanmelden voor de digitale versie om zo het aantal papieren exemplaren te verminderen. Aanmelden? Via ivnmeerssen@gmail.com

E-mailadressen gewenst

Om snel te kunnen communiceren met onze leden zouden we graag zoveel mogelijk e-mailadressen ontvangen. Denk bijvoorbeeld aan een reminder voor een activiteit (Nieuwsflits) of een mededeling voor een wijziging bij een lezing. We gebruiken als IVN Meerssen ook de website en Facebook, maar daar bereiken we niet alle leden mee.

Geef het mailadres door via: ivnmeerssen@gmail.com

Opzeggen van het lidmaatschap kan tot uiterlijk 1 december.

Samenwerkingspartners in de gemeente Meerssen o.a.

Kwallef van Vliek

<http://kwallefvanvliek.nl>

Milieudefensie Meerssen

meerssen@milieudefensie.nl

Stichting Duurzaam Meerssen

<https://www.stichtingduurzaammeerssen.com>

IVN Natuureducatie afdeling Afdeling Meerssen

Secretariaat

De Kling 2, 6235 BJ Ulestraten

T 06 83200126

E-mail: ivnmeerssen@gmail.com

Website: www.ivn.nl/afdeling/meerssen

Bankrekeningnummer NL20RABO 0132684055 IVN Meerssen

Ledenadministratie ledenadm.ivn.meerssen@gmail.com

Bestuur

Voorzitter

Marianne van den Berg

Vicevoorzitter

Wim Derks

Secretaris

Frans Ligthart

Penningmeester

Frank Kapsenberg

Bestuursleden

Frans van de Kragt

Riekie Notten-Houben

Riny Rongen

Jan de Veen

Leo Voragen

Werkgroepen en coördinatoren

Communicatie

André Ament

andreament47@gmail.com

Vogels

Bert Merk

hj_merk@hotmail.com

Activiteiten

Wim Derks

wimelsderks@hotmail.com

Jeugd

Els Derks-van der Wiel

wimelsderks@hotmail.com

Planten

Leo Voragen

Vorag000@planet.nl

Padden

vacature

Landschapsonderhoud Jo Lexis

jo.lexis@home.nl

Zoogdieren

Wim Derks

wimelsderks@hotmail.com

Milieu

Els Derks-van der Wiel

wimelsderks@hotmail.com

Vlindertuin

Noël Jaminon

noel@jaminon.net